

Mediació escolar entre iguals

Borja Mercader Bejarano*

Joan Martínez Manent**

A les escoles és realment preocupant el nombre de conflictes que hi ha, des d'incidències i burles fins a agressions verbals i físiques; que, com sabem, tenen conseqüències devastadores per a aquells que les pateixen, provocant que desemboqui en situacions molt crítiques com disminució de rendiment escolar, depressió i fins i tot suïcidi. Aquests darrers 2 anys, l'assetjament ha augmentat un 240% segons la Fundació ANAR; aquestes dades esgarrifoses indiquen que és un tema que cal abordar amb urgència tan aviat com sigui possible i intervenir en els seus primers signes. És per aquesta raó que moltes escoles han pres mesures per abordar el conflicte des de l'arrel, duent a terme programes de mediació entre iguals, on els alumnes juguen un paper molt important en la presa de decisions per a la millora de les relacions i del funcionament diari de l'escola.

Conceptualització de la mediació escolar entre iguals

La mediació escolar entre iguals és un mètode de resolució de conflictes que es caracteritza per la intervenció d'una tercera persona, que, igual que les parts implicades en el conflicte, és un estudiant i que té una formació específica i l'objectiu del qual és ajudar a les parts a obtenir un acord satisfactori per si mateixos. (Síndic de Greuges de Catalunya, 2006)

Ja que permet als estudiants afrontar els seus propis conflictes i prendre responsabilitat pel clima del centre educatiu, la mediació escolar entre iguals s'utilitza com una mesura preventiva per evitar reaccions violentes o passives davant els conflictes (Beaumont, 2007) i com a estratègia educativa amb la qual els estudiants aprenen i adquirir, a través del conflicte, habilitats socials, contribuint al desenvolupament d'individus capaços d'auto-governar-se a l'escola i a la societat (Boqué i Torremorell, 2002).

Per tal que aquest mètode sigui eficaç, cal tenir en compte els principis bàsics de la mediació: voluntarietat, neutralitat, imparcialitat, confidencialitat i bona fe; sense oblidar que les parts han de conservar la capacitat de prendre les seves pròpies decisions respecte el conflicte (GEUZ & Unibertsitate-Zentroa).

Tot i que aquest tipus de resolució de conflictes pot semblar un mètode modern, haurem de situar-nos als anys 60 per conèixer els seus orígens, quan Johnson & Johnson van desenvolupar el programa *Teaching students to be pacemakers*, un programa que prepara els estudiants a gestionar conflictes a través de la negociació i la mediació amb l'objectiu de reduir la violència als centres educatius. En aquest programa, els autors defineixen el conflicte com quelcom constructiu, ja que a través de

les estratègies que s'ensenyen per solucionar-los, els estudiants poden desenvolupar habilitats cognitives i socials que seran de gran importància per resoldre futures disputes (Johnson & Johnson, 2005).

Programes de mediació escolar entre iguals

Partint de la base dels principis bàsics de la mediació escolar i amb la finalitat de crear una educació per a la convivència, són cada cop més escoles que creen els seus propis programes, elaborant i posant en marxa un pla de convivència escolar com a element fonamental del seu projecte educatiu, de forma que s'implanta i desenvolupa un servei de mediació per resoldre, de forma col·laboradora i pacífica, les disputes que puguin sorgir al llarg del curs (GEUZ & Unibertsitate-Zentroa).

Hem de tenir en compte que hi ha diverses maneres d'entendre i implementar la mediació escolar, sobretot tenint en compte qui assumeix el paper de mediador, podem parlar de model horitzontal o vertical. Ja que aquest article se centra en la mediació escolar entre iguals, farem referència al model horitzontal, és a dir, on són els propis alumnes qui exerceixen el rol de mediadors.

És possible que alguns es qüestionin si és realment desitjable que siguin els propis alumnes qui intervingui en el conflicte. Però qui millor que ells? Com diu Andrés González Bellido, creador del programa TEI del qual parlarem més tard, més del 60% dels estudiants involucrats en conflictes que demanen ajuda, ho fa a companys, mentre que el 14% ho fa a les famílies i només el 10% es dirigeix professors (González, 2015). A aquestes dades s'ha d'afegir que els iguals són considerats especialment capaços de detectar la violència a edats més primerenques que els professors i altres adults. (Cowie & Fernández, 2006) Per tant, partim de la base que la majoria dels alumnes se senten més còmodes i compresos amb la intervenció dels seus iguals, ja que, els alumnes mediadors estan més capacitats per connectar amb els seus companys i fer-ho de manera diferent als adults. Amb això s'aconsegueix que els alumnes mediats percebin el procés com una manera d'exposar els seus problemes sense por i sense l'autoritat d'un adult que estigui jutjant el seu comportament, els seus pensaments o sentiments, la qual cosa genera un impacte molt positiu sobre la mediació (Ibarrola-García & Iriarte, 2014).

A més, com conclouen diferents estudis dels quals parlarem més endavant, són molts els beneficis que s'obtenen després de dur a terme aquests programes, però per tal que totes les parts implicades puguin enriquir-se d'aquests beneficis, el conflicte ha de ser resolt correctament i utilitzant alguns procediments específics.

En primer lloc, tal com afirmaven Johnson & Johnson, un dels requisits per tal que la mediació escolar entre iguals sigui exitosa és que cal que es realitzi en un context cooperatiu, ja que en aquest entorn els alumnes treballen conjuntament per assolir objectius compartits, la qual cosa significa més comunicació i confiança entre ells. Així doncs, el primer pas per implantar aquests programes en un entorn educatiu serà crear un ambient cooperatiu al centre i eliminar qualsevol context que pugui promoure la competitivitat o l'individualisme.

En segon lloc, per beneficiar-se dels resultats d'aquests programes, cal tenir en compte que aquests consten de diverses fases; ja que cada centre pot crear i implantar el seu propi programa, les fases d'aquest poden variar adaptant-se a les necessitats de cada centre. No obstant això, el govern del País Basc, que realitza regularment estudis sobre les relacions entre iguals a les escoles, estableix com a possible els següents: compromís del centre i creació d'equip coordinador, disseny del programa i del procés d'implementació, selecció de l'equip mediador, formació de l'equip mediador, difusió del programa i organització del servei de mediació, coordinació i seguiment i, finalment, avaluació (GEUZ & Unibertsitate-Zentroa).

Els beneficis de programes de mediació escolar entre iguals

Com hem esmentat anteriorment, són molts els beneficis que s'obtenen després de dur a terme aquests programes. Entre ells, els alumnes implicats en les disputes aconsegueixen millorar les futures relacions entre ells, ser capaços de regular la seva conducta a través de l'autocontrol i afrontar i resoldre els seus propis conflictes de manera constructiva, desenvolupar-se com a estudiants capaç d'autogovernar-se a l'escola i a la societat, eliminar prejudicis i, en general, una satisfacció amb el resultat del procés de mediació (Boqué i Torremorell, 2002), (Brandoni(comp.), 1999).

Però no només les parts implicades en el conflicte aconsegueixen beneficis després de la implantació d'aquests programes, sinó que també i, sobretot, ho fa la part mediadora amb una millora de les estratègies de resolució de conflictes i les habilitats de comunicació i lideratge, així com un augment de l'autoestima i del rendiment escolar (Beaumont, Québec: la mediación entre iguales practicada por alumnos con dificultades, 2007).

Alguns estudis s'han centrat en analitzar l'impacte i els resultats d'aquests programes, que ens mostren els avantatges que tenen. Alguns d'ells són els següents:

En primer lloc, l'estudi realitzat per la Universitat de Navarra i amb l'autoria de Sara Ibarrola-Garcia i Concha Iriarte Redin, al qual s'analitzen diferents escoles que tenen actiu un programa de mediació entre iguals, demostra que aquesta estratègia no es només eficaç en la resolució de conflictes, sinó que és també una eina capaç d'educar tant a alumnes mediats com als alumnes mediadors i crear un gran impacte positiu en el clima escolar.

Els alumnes mediadors, a nivell emocional, augmenten la seva capacitat d'empatia i adquireixen consciència de la gran influència que tenen les pròpies emocions en el comportament, a nivell sociocognitiu, aprenen a analitzar els conflictes des de l'objectivitat, sense decantar-se per la seva opinió, i descobreixen que existeixen diferents alternatives per la solució a un problema. A nivell moral, adquireixen valors sobre la importància de les relacions d'ajuda i del valor de demanar-la a temps, descobreixen també com tractar les diferències dels companys, respectar-les i acceptar-les.

Per la seva banda, els alumnes mediadors valoren molt positivament les mediacions dutes a terme, notant una millora a l'hora de comunicar-se amb els altres, així

com del sentit de la justícia i de la capacitat de demanar ajuda amb el fi d'evitar o resoldre un problema, alhora que aprenen a reconèixer les pròpies emocions negatives i quant els poden perjudicar, tant a ells mateixos com als altres, si no es gestiona adequadament. Es conclou també que han après a anticipar les conseqüències de les seves accions, a valorar si realment amb aquestes aconseguixen el que pretenen i a analitzar, prèviament, altres conductes possibles.

D'altra banda, a l'estudi realitzat per la Universitat Jaume I i amb l'autoria per Lidon Villanueva Badanes, Immaculada Usó Guiral i Juan E. Adrián Serrano, on es realitza una comparació entre dues escoles públiques, una amb i l'altra sense programa de mediació entre iguals, es conclouen els evidents avantatges d'aquest tipus de programes, les quals ja hem citat anteriorment i, a més, es va comprovar que al centre on no estava implantat el programa de mediació entre iguals, es va duplicar el nombre de seguidors a l'agressor, reduint a la meitat els rols de defensors i de públic. En canvi, al centre on es va implementar el programa, es va detectar un augment considerable de les actituds províctima, destacant la validesa d'aquests programes, principalment a l'hora de fomentar aquestes actituds.

Implantar un pla de convivència és un element importantíssim dins del projecte educatiu de cada centre, bé creant un programa de mediació, seguint les pautes que hem anat veient, o implementant i adaptant els programes existents. M'agradaria parlar sobre el programa TEI, ja que, malgrat no ser un programa de mediació purament entre iguals, és un programa de convivència per a la prevenció de la violència i assetjament dirigit a millorar la integració escolar i, sobretot, treballa per un model de centre inclusiu i no violent. Aquest programa es basa en la tutorització emocional entre iguals, és a dir, els propis alumnes dels cursos superiors actuen com tutors emocionals dels alumnes dels primers cursos. El seu autor, Andrés González Bellido, va començar a desenvolupar-lo al 2002 i des del 2003 s'aplica cada vegada a més escoles, tant a nivell nacional com internacional, superant ja la seva implantació a més de 260 centres. Els resultats són realment increïbles, ja que s'ha comprovat que, després de la seva aplicació, han desaparegut en un 95% les situacions d'assetjament. Segons el seu autor, les famílies són les més beneficiades envers els resultats d'aquest programa i els beneficis tant pels alumnes tutors com pels tutoritzats són molt similars als esmentats al començament d'aquest apartat, la qual cosa ajuda moltíssim a traslladar valors als alumnes que després, entre ells, sense necessitat de que els professors intervingui, agafen el ritme d'ajuda-se els uns als altres (El programa TEI: tutoría entre iguales, 2016).

Conclusió

Posar en marxa un programa de mediació escolar entre iguals aporta beneficis a tots els membres implicats en l'educació: des de famílies, alumnes i mestres fins a personal no docent, proporcionant un clima molt positiu a tota la comunitat educativa. Per això considero que s'hauria de fomentar aquesta metodologia des dels primers anys d'escolarització, per augmentar l'aprenentatge de resolució conflictiva de

forma constructiva, tenint en compte que “*quan donem als alumnes responsabilitats, el seu concepte de l'equitat, el compromís i la justícia és altíssim*” (González, 2017).

Bibliografia

- BEAUMONT, C. (2007). Québec: la mediación entre iguales practicada por alumnos con dificultades. *La mediación en el ámbito escolar*, 57-66.
- BOQUÉ I TORREMORELL, M. C. (2002). *Guia de mediació escolar*. Barcelona: Rosa Sensat.
- BRANDONI(comp.), F. (1999). *Mediación escolar: propuestas, reflexiones y experiencias*. Buenos Aires: Paidós SAICF.
- COWIE, H., & FERNÁNDEZ, F. J. (2006). Ayuda entre Iguales en las escuelas: desarrollo y retos. *Revista Electrónica de Investigación Psicoeducativa*, 295.
- El programa TEI: tutoría entre iguales*. (2016). Obtenido de <http://programatei.com/>
- GEUZ, & Unibertsitate-Zentroa, G. E. (s.f.). *Cómo poner en marcha, paso a paso, un programa de mediación escolar entre compañeros/as*. Departamento de Justicia y Administración Pública del Gobierno Vasco.
- GONZÁLEZ, A. (21 de 09 de 2015). Stop Bullying. (C. Radio, Entrevistador).
- GONZÁLEZ, A. (03 de 07 de 2017). «Con el programa TEI, desaparece en un 95 % el acoso escolar, se minimiza la victimización y disminuye el nivel de estrés y de ansiedad» (U. d. Barcelona, Entrevistador).
- IBARROLA-GARCÍA, S. & IRIARTE, C. (2014). Desarrollo de las competencias emocional y sociomoral a través de la mediación escolar entre iguales en educación secundaria. *Revista Curriculum*, 9-27.
- JOHNSON, D. W., & JOHNSON, R. T. (2005). *Teaching students to be peace-makers*. Minnesota: Interaction Book Co.

* Borja Mercader Bejarano, graduat en dret per la UAB i estudiant del màster de mediació, especialitat en mediació familiar i en mediació en els àmbits de dret privat. Autor.

** Joan Martínez Manent. Mentor